

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

lietā Nr. 2010-52-03

Rīgā

2011. gada 8. martā

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Vineta Muižniece un Viktors Skudra,

2011. gada 22. februārī tiesas sēdē, izskatot lietu Nr. 2010-52-03 „Par Ministru kabineta 2006. gada 30. maija noteikumu Nr. 423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 44.4. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”,

konstatēja:

1. Latvijas PSR Augstākā padome 1970. gada 23. decembrī pieņēma Latvijas PSR Labošanas darbu kodeksu. Latvijas PSR Augstākās padomes 1991. gada 29. augusta lēmums „Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijā” noteica, ka Latvijas PSR Labošanas darbu kodekss uzskatāms par Latvijas Labošanas darbu kodeksu līdz jauna kodeksa izstrādāšanai. 1994. gada 30. decembrī stājās spēkā 1994. gada 15. decembrī pieņemtais likums „Grozījumi Latvijas Labošanas darbu kodeksā”, ar kuru kodeksa nosaukums tika izteikts pašreizējā redakcijā – Latvijas Sodū izpildes kodekss (turpmāk – Kodekss).

Kodeksa 41. pants reglamentē režīma pamatnoteikumus brīvības atņemšanas iestādēs. Minētā panta ceturtnā daļa nosaka: „Brīvības atņemšanas iestādēs ar iestādes priekšnieka rīkojumu nosaka stingri reglamentētu dienas kārtību.”

Kodeksa 42. panta pirmā daļa nosaka: „Brīvības atņemšanas iestādēs nosaka stingri reglamentētu iekšējo kārtību, kas paredz: notiesāto pieņemšanas kārtību brīvības atņemšanas iestādēs; notiesāto uzvedības noteikumus darba un atpūtas laikā; darbu un amatu sarakstu, kuros aizliegts nodarbināt notiesātos; priekšmetu un mantu sarakstu un skaitu, kurus viņi var turēt pie sevis; lietošanai aizliegto priekšmetu izņemšanas kārtību; pārbaudes un satikšanās noteikumus; noteikumus, kā pieņemami un izsniedzami sūtījumi, pienesumi, bandroles un korespondence notiesātajiem, kā arī pārtikas produktu un pirmās nepieciešamības priekšmetu sarakstu un skaitu, kurus atļauts pārdot notiesātajiem.”

Saskaņā ar Kodeksa 11. panta piekto daļu un 47. panta pirmo daļu Ministru kabinets 2006. gada 30. maijā izdeva noteikumus Nr. 423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 423).

Minēto noteikumu 44. punkts nosaka notiesāto pienākumus. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 423 44.1. apakšpunktu notiesātajiem ir pienākums ievērot noteikto dienas kārtību, savukārt šo noteikumu 44.4. apakšpunkts (turpmāk – apstrīdētā norma) noteic, ka notiesātajiem ir pienākums „no celšanās līdz naktsmieram uzturēt savu guļamvietu atbilstoši brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam paraugam”.

2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pauž viedokli, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs norāda: Ieslodzījuma vietu pārvalde, atsaucoties uz apstrīdēto normu, atzinusi, ka minētā norma ietverot aizliegumu notiesātajiem no celšanās līdz naktsmieram gulēt jeb atrasties gultā. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, šāda apstrīdētās normas interpretācija ierobežojot personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Arī Satversmes tiesas 2. kolēģija 2009. gada 11. marta lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu norādījusi, ka iespējamais konstitucionālās sūdzības iesniedzēja

pamattiesību aizskārums, proti, aizliegums gulēt dienas laikā, izriet no apstrīdētās normas. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma jāpiemēro atbilstoši Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2009. gada 11. marta lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu sniegtajai interpretācijai.

Pieteikuma iesniedzējs pauž uzskatu, ka apstrīdēto normu iespējams interpretēt vairākos veidos, piemēram, arī paredzot pienākumu sakārtot guļtu, tiklīdz gulēšana vai atrašanās guļtā tiek pārtraukta, vai atļaujot notiesātajam atrasties guļtā laikā, kamēr viņš nav nodarbināts.

Satversmes 96. pantā paredzētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietverot arī notiesāto tiesības izmantot savu brīvo laiku, guļot cietuma kamerā esošajā guļtā. Aizliegums notiesātajiem no celšanās līdz naktsmieram atrasties guļtā neesot attaisnojams ne ar vienu no Satversmes 116. pantā paredzētajiem leģitīmajiem mērķiem. Demokrātiskā sabiedrībā šāds ierobežojums neesot nepieciešams, jo to nevarot uzskatīt par tādu, kas neizbēgami būtu saistīts ar brīvības atņemšanas soda izciešanu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja argumentiem un lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pēc Ministru kabineta domām, notiesātā gulēšana guļtā dienas laikā, ja gulta atbilst brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam guļamvietas paraugam, nav uzskatāma par soda izpildes režīma pārkāpumu. Notiesātajam esot atļauts sēdēt, atgulties un veikt citas darbības, izmantojot kamerā esošo inventāru, tiklīdz, ciktāl ar minētajām darbībām ievēroti soda izciešanas režīma noteikumi un no tiem izrietošā brīvības atņemšanas iestādē noteiktā dienas kārtība. Ja brīvības atņemšanas iestādē noteiktais vienotais guļamvietas paraugs nav ievērots, tad esot uzskatāms, ka notiesātais pārkāpis soda izciešanas režīmu un tāpēc var tikt sodīts.

No brīvības atņemšanas soda izrietot notiesātā pienākums pakļauties brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam soda izciešanas režīmam un brīvības atņemšanas iestādē noteiktajai dienas kārtībai, kas ietver arī noteiktus pamattiesību ierobežojumus.

Lai nodrošinātu soda izciešanas režīma ievērošanu, brīvības atņemšanas iestādē esot nepieciešams stingri reglamentēt iekšējo kārtību. Soda izciešanas režīma ievērošana

esot nepieciešama arī tādēļ, lai panāktu kārtību brīvības atņemšanas iestādē, kā arī garantētu notiesāto un darbinieku drošību. Stingri reglamentēta dienas kārtība esot līdzeklis, kā novērst iespējamus likumpārkāpumus, nodrošināt kārtību brīvības atņemšanas iestādē un aizsargāt sabiedrības drošību kopumā. Tādējādi apstrīdētās normas leģitīmais mērķis esot uzturēt kārtību un drošību brīvības atņemšanas iestādē.

No apstrīdētās normas izrietošais tiesību ierobežojums esot uzskatāms par samērīgu, jo notiesātajiem esot paredzēts nepārtraukts astoņu stundu naktsmiers un apstrīdētā norma ļaujot notiesātajam atrasties gultā, ja vien guļamvieta tiek uzturēta atbilstoši brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam guļamvietas paraugam.

4. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka no Noteikumiem Nr. 423 izriet: notiesātajiem gulēt gultā esot atļauts naktsmieram noteiktajā laikā, jo pārējā diennakts daļā paredzēts laiks darbam, izglītības, audzināšanas un citiem režīma pasākumiem, ēdienreizēm, atpūtai, skaitliskajām pārbaudēm un pastaigām.

Papildus minētajam Tiesībsargs norāda, ka Tiesībsarga biroja darbinieki regulāri apmeklējot brīvības atņemšanas vietas. Šajos apmeklējumos esot secināts, ka apstrīdētā norma tiek nepareizi interpretēta un piemērota. Tiesībsarga biroja darbinieki esot tikušies ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieku un norādījuši, ka konstatētas apstrīdētās normas interpretācijas un piemērošanas problēmas.

Disciplinārsoda piemērošana par atgulšanos gultā dienas laikā, ja notiesāto ikdiena nav aizpildīta ar pilnvērtīgiem resocializācijas pasākumiem, esot vērtējama kritiski. Turklāt esot jāņem vērā arī tas apstāklis, ka vairums brīvības atņemšanas vietu nav labiekārtotas, proti, krēslu un solu skaits kamerās neesot pietiekams. Līdz ar to notiesātajiem brīvais laiks būtu jāpavada, stāvot kājās vai sēžot uz grīdas, ja viņiem būtu aizliegts apsēsties vai atgulties gultā. Šādiem pārspīlētiem un nepamatotiem režīma pasākumiem neesot leģitīma mērķa.

Tiesībsargs uzsver, ka notiesāto personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību neesot tādas pašas kā brīvībā esošām personām, tomēr šo tiesību ierobežojumam esot jāizriet no brīvības atņemšanas soda jēgas un būtības. Apstrīdētās normas mērķis esot disciplinēt notiesātos, proti, radīt pamatu tam, lai notiesātie ievērotu

un uzturētu kārtību, kā tas jādara ikvienam sabiedrības loceklim. Pēc vienota parauga sakārtota guļamvieta samazinot iespēju noslēpt aizliegtās vielas un priekšmetus.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras lektore Ilona Kronberga – norāda, ka dienas kārtība brīvības atņemšanas vietā esot soda izpildes līdzeklis. Dienas kārtībai vajagot būt tādai, lai ar tās palīdzību varētu sasniegt soda mērķi – personas resocializāciju un tiesisku uzvedību pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas vietas.

Noteikumu Nr. 423 45. punktā uzskaitītas tās darbības, kuras brīvības atņemšanas vietā ir aizliegtas. Minētajā punktā neesot ietverts aizliegums notiesātajiem gulēt uz sakārtotas gultas. Līdz ar to brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka rīkojumā, kas reglamentē dienas kārtību, nedrīkstot ietvert aizliegumu notiesātajiem apsēsties vai atgulties sakārtotā gultā, jo augstāka juridiska spēka normatīvais akts šādu aizliegumu vispār neparedz.

Pēc Pieaicinātās personas domām, stingri reglamentētas dienas kārtības un abpusēji vienādi saprotamu noteikumu trūkums esot iemesls tam, ka rodas nesaskaņas starp brīvības atņemšanas vietas administrācijas pārstāvjiem un notiesātajiem. Tiesību normas, kas reglamentē dienas kārtību brīvības atņemšanas vietā, vajagot piemērot tādā veidā, kādu noteicis likumdevējs, un nevajagot paplašināt to saturu.

6. Pieaicinātā persona – Ieslodzījuma vietu pārvalde – informē, ka katra brīvības atņemšanas vieta nosakot sakārtotas guļamvietas paraugu. Taču tas esot vienāds visās brīvības atņemšanas vietās, proti, gultai jābūt pārklātai ar segu un spilvenam – novietotam gultas galvgalī.

Par Noteikumu Nr. 423 neievērošanu, tostarp arī par to, ka guļamvieta nav sakārtota atbilstoši brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam paraugam, varot piemērot jebkuru Kodeksa 70. pantā paredzēto sodu. Pēc pārkāpuma konstatēšanas parasti tiek veiktas tikai audzinoša rakstura pārrunas. Disciplinārsodu piemērojot tikai gadījumos, kad ar pārrunu palīdzību nav izdevies panākt notiesātā uzvedības maiņu.

Pēc Pieaicinātās personas domām, Noteikumu Nr. 423 44.4. apakšpunktā ietvertais regulējums aizliedz notiesātajiem atrasties gultā guļus stāvoklī dienas kārtībā neparedzētā laikā.

Satversmes tiesa secināja:

7. Pēc Pieteikuma iesniedzēja domām, apstrīdētā norma paredz aizliegumu notiesātajam no celšanās līdz naktsmieram gulēt gultā. Pieteikums balstīts uz pieņēmumu, ka apstrīdētā norma aizliedz jebkādu atrašanos gultā, arī sēdēšanu uz gultas, atrašanos guļus stāvoklī vai gulēšanu gultā.

Ministru kabinets, Tiesībsargs un I. Kronberga nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un norāda, ka apstrīdētā norma nav šādā veidā interpretējama.

Apstrīdēto normu piemēro gan brīvības atņemšanas vietu administrācijas, gan administratīvās tiesas. Saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantu tiesību normu interpretācijas un piemērošanas, kā arī vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu tiesiskuma kontrole nav Satversmes tiesas kompetencē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 12. punktu*). Principiālus tiesību normu interpretācijas jautājumus izlemj kasācijas instances tiesa, kas arī nodrošina tiesību normu vienveidīgu piemērošanu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 16. punktu*).

Satversmes tiesa tiesību normas interpretācijas un piemērošanas jautājuma izlemšanā var iesaistīties tikai tad, ja nepastāv vai jau ir izmantoti visi citi pieejamie līdzekļi konkrētā tiesiskā strīda atrisināšanai. Pirms konkrētās tiesību normas kontroles ietvaros vērsties Satversmes tiesā, ir jāpārbauda, vai ar tiesību normu iztulkošanas metožu palīdzību nav iespējams atspēkot radušās šaubas par šīs tiesību normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu un 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-01 6. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka taisnīga rezultāta sasniegšanas interesēs tiesību normas piemērotājam ir pienākums normu iztulkot atbilstoši augstāka juridiska spēka

tiesību normām. Satversmei atbilstoša tiesību normu piemērošana ietver piemērojamās tiesību normas atrašanu un atbilstošu iztulkošanas metožu izmantošanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu, judikatūras un tiesību doktrīnas izmantošanu, kā arī tiesību tālākveidošanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 17. punktu*).

Izskatāmās lietas ietvaros Satversmes tiesai ir nepieciešams noskaidrot Noteikumos Nr. 423 ietvertu tiesību normu saturu, lai pārlicinātos, vai tai jāturpina konkrētās lietas izskatīšana pēc tiesas pieteikuma.

Līdz ar to Satversmes tiesai savas kompetences robežās ir jānoskaidro apstrīdētās normas un citu ar to cieši saistīto tiesību normu mērķis un patiesā jēga (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-14-01 7. punktu, 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu, 2010. gada 13. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01 9. punktu un 2011. gada 31. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-47-01 6. punktu*).

8. Apstrīdētā norma notiesātajiem uzliek pienākumu no celšanās līdz naktsmieram uzturēt savu guļamvietu noteiktā kārtībā. Minētajā normā nav iekļautas aprakstošas pazīmes attiecībā uz guļamvietai izvirzītajām prasībām. Apstrīdētā norma satur vienīgi norādi, ka šīs prasības reglamentētas citā normatīvā aktā.

Pieteikuma iesniedzējs, atsaucoties uz Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2009. gada 11. marta lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu, secinājis, ka apstrīdētā norma notiesātajiem aizliedz no celšanās līdz naktsmieram jebkādā veidā atrasties gultā (*sk. lietas materiālu 3. lpp.*).

Satversmes tiesas kolēģija, izskatot konstitucionālo sūdzību, vērtē tikai tās atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām. Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi attiecas tikai uz to adresātiem, un tajos ietvertās tiesiskās atziņas var kalpot vienīgi par interpretācijas līdzekli pamattiesību un tiesiskas valsts principu satura noskaidrošanai. Arī Pieteikuma iesniedzējs norādījis, ka Satversmes tiesas kolēģija minētajā lēmumā nav īpaši apsvērusi jautājumu par to, vai notiesātajiem ir aizliegts dienas laikā gulēt vai arī jebkādā veidā atrasties gultā.

Apstrīdētās normas gramatiskais formulējums liecina, ka tajā ietverts vienīgi pienākums notiesātajiem uzturēt savu guļamvietu noteiktā kārtībā.

9. Kodeksa 41. pants paredz, ka brīvības atņemšanas iestādes režīma pamatnoteikumi ietver stingri reglamentētu iekšējo kārtību un notiesātajiem ir pienākums bez ierunām, precīzi izpildīt normatīvajos aktos un brīvības atņemšanas iestādes režīma pamatnoteikumos ietvertās prasības.

Likumdevējs Kodeksa 42. panta pirmajā daļā konkretizējis, ko nozīmē „stingri reglamentēta iekšējā kārtība”. No minētās tiesību normas izriet, ka brīvības atņemšanas iestāde, reglamentējot notiesāto uzvedības noteikumus darba un atpūtas laikā, nosaka arī to, kādas darbības un kurā diennakts laikā ir atļautas.

Lietojot vārdus „stingri reglamentēta iekšējā kārtība”, likumdevējs uzsvēris, ka nepieciešams detalizēts regulējums attiecībā uz laiku, ko persona pavada brīvības atņemšanas iestādē. Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumus likumdevējs uzdevis reglamentēt Ministru kabinetam.

Likumdevējs Kodeksa 9. pantā uzsvēris, ka personām, kuras izcieš sodu, ir likumos noteikti pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, ko paredz tiesas spriedums un režīms, kādu attiecīgā soda veida izciešanai nosaka likums. Līdz ar to atrašanās brīvības atņemšanas vietā ir saistīta ar personas tiesību ierobežojumiem. Brīvības atņemšana personai jau pati par sevi ietver tādu likumā paredzēto represīvo līdzekļu piemērošanu, kuriem ir sodīšanas funkcijas, jo kriminālsods vienlaikus kalpo speciālās un vispārējās prevencijas mērķu sasniegšanai (*sk.: Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra rīkojums Nr. 6 „Par Kriminālsodu politikas koncepciju”. Latvijas Vēstnesis, 2009. gada 13. janvāris, Nr. 6).*

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valstij, pieņemot tiesisko regulējumu, kas attiecas uz notiesātām personām, iespēju robežās jāvadās pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas un Eiropas Padomes izstrādātajām rekomendācijām šajā jomā (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2006-31-01 14.2. punktu*). Starptautisko organizāciju rekomendācijās norādīts uz tādu pasākumu kopumu, kas uzskatāms par efektīvu līdzekli, ar kuru var tikt sasniegts soda izpildes virsmērķis – tiesiska uzvedība pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas vietas. Piemēram, „Minimālo

standartnoteikumu par apiešanos ar ieslodzītajiem” 65. punktā norādīts, ka brīvības atņemšanas iestādē pavadītajam laikam ir jābūt vērstam uz notiesātās personas motivēšanu dzīvot, ievērojot likumus. Savukārt 66. punkta pirmajā daļā uzsvērts, ka ir jālieto visi piemērotie līdzekļi, lai šo mērķi sasniegtu. Minēto standartnoteikumu 27. punkts paredz, ka disciplīna un kārtība ir jāuztur ar stingriem, bet ne ar lielākiem ierobežojumiem, kā tas nepieciešams droša ieslodzījuma labad [„*Minimālie standartnoteikumi par apiešanos ar ieslodzītajiem*” pieņemti Ženēvā 1955. gadā ANO pirmajā kongresā par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem; atbalstīti ar ANO Ekonomiskās un sociālās padomes 1957. gada 31. jūlija rezolūciju 663 C (XXIV) un 1977. gada 13. maija rezolūciju 2076 (LXII)].

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka notiesātās personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību neapšaubāmi atšķiras no brīvībā esošo personu tiesībām uz privāto dzīvi. Noziedzīgu nodarījumu izdarījušas personas privātās dzīves daļa – tiesības dzīvot pēc sava prāta un saskaņā ar savām vēlmēm – tiek ierobežota sabiedrības likumīgo interešu aizsardzības labad (sk. *Satversmes tiesas 2009. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-05-01 14. punktu un 2009. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-10-01 14. punktu*). Vienlaikus Satversmes tiesas spriedumos uzsvērts, ka pasākumi, kas saistīti ar notiesātā pamattiesību ierobežojumiem, nedrīkst būt lielāki, kā nepieciešams piespriedē soda veida un rakstura, kā arī soda izpildes režīma dēļ, un tie pieļaujami tikai tādā apmērā, kāds nepieciešams leģitīmā mērķa sasniegšanai (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 7. punktu un 2006. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. 2005-17-01 6. punktu*).

Politikas plānošanas dokumentos un juridiskajā literatūrā norādīts, ka soda izpildei ir jāveicina resocializācija – sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kas vērsts uz tiesiskas uzvedības veicināšanu, sociāli pozitīvu vērtību izpratnes veidošanu, lai notiesātā persona pēc soda izciešanas iekļautos sabiedrībā un godīgi izturētos pret darbu, precīzi izpildītu likumus, cienītu sadzīves noteikumus (sk.: *Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 7 „Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija”*. *Latvijas Vēstnesis*, 2009. gada 13. janvāris, Nr. 6, un *Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996, 21. lpp.*).

Tādējādi brīvības atņemšanas iestādē noteiktajai dienas kārtībai un uzvedības noteikumiem jābūt vēršiem uz soda izpildes režīma nodrošināšanu un soda mērķu sasniegšanu.

Piemērojot normatīvos aktus, kas nosaka notiesātā tiesību un pienākumu saturu, ir jāgādā par to, lai likumdevēja noteiktie soda izpildes mērķi tiktu sasniegti.

10. Likumdevējs noteicis, ka viens no soda izpildes mērķu sasniegšanas līdzekļiem ir stingri reglamentēta kārtība brīvības atņemšanas vietās.

Satversmes tiesas praksē atzīts, ka Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija Rec (2006) 2 par Eiropas cietumu noteikumiem (turpmāk – Eiropas cietumu noteikumi) ir autoritatīvs avots notiesāto personu tiesību minimālā apjoma un satura noskaidrošanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 2. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-07-0103 14. punktu*).

Eiropas cietumu noteikumu 5. punktā norādīts, ka prasības brīvības atņemšanas vietās ir pēc iespējas pietuvināmas pozitīvajiem aspektiem, kas raksturīgi dzīvei ārpus cietuma.

Satversmes tiesa norādījusi, ka tiesību normām, kas attiecas uz brīvības atņemšanas vietā esošu personu, ir skaidri un nepārprotami jānosaka pamattiesību ierobežošanas kritēriji un apjoms (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-44-01 11. punktu*). Līdz ar to notiesātā tiesību un pienākumu apjoms detalizēti reglamentējams normatīvajos aktos.

No Noteikumos Nr. 432 ietvertā regulējuma izriet, ka notiesātais no celšanās līdz naktsmieram var izmantot gultu, taču tikai tādā veidā, lai tā joprojām būtu uzturēta brīvības atņemšanas iestādes noteiktajā kārtībā.

Aplūkojot brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumus, secināms, ka notiesātais, ja vien dienas kārtībā nav paredzēti citi pasākumi, brīvo laiku var izmantot pēc saviem ieskatiem (*sk. lietas materiālu 128. – 172. lpp.*).

Kodeksā un Noteikumos Nr. 423, kā arī brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības regulējumā nav ietverts aizliegums notiesātajiem no celšanās līdz naktsmieram atrasties sakārtotā gultā.

Līdz ar to sistēmiskā un teleoloģiskā iztulkošanas metode ļauj apstrīdēto normu iztulkot atbilstoši Satversmes 96. pantam.

11. Ministru kabinets uzskata, ka notiesātā atrašanās gultā dienas laikā, ja gulta atbilst brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam guļamvietas paraugam, nav uzskatāma par soda izpildes režīma pārkāpumu.

Satversmes tiesa norādījusi, ka disciplīna un kārtība brīvības atņemšanas iestādē tiek panākta, piemērojot sodu par normatīvajos aktos ietverto prasību pārkāpšanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2006. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. 2005-17-01 6. punktu un 2009. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-05-01 14. punktu*).

Ministru kabinets norādījis, ka apstrīdētā norma jāinterpretē tādā veidā, ka notiesātajam ir atļauts sēdēt, atgulties un veikt citas darbības, izmantojot kamerā esošo inventāru, tiktāl, ciktāl ar minētajām darbībām netiek pārkāpti soda izciešanas režīma noteikumi un no tiem izrietošā brīvības atņemšanas iestādē noteiktā dienas kārtība (*sk. lietas materiālu 48. lpp.*). Šāda apstrīdētās normas interpretācija sniegta arī tiesu praksē.

Administratīvās tiesas apstrīdētās normas saturu noskaidrojušas kopsakarā ar vispusīgu lietas faktisko apstākļu analīzi (*sk. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 17. aprīļa spriedumu lietā Nr. A6424-09/33, Administratīvās apgabaltiesas 2010. gada 26. marta spriedumu lietā Nr. AA43-0493-10/2, 2010. gada 11. maija spriedumu lietā Nr. A43-0507-10/6, 2010. gada 29. jūnija spriedumu lietā Nr. AA43-0765-10/2 un Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 11. oktobra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKA-568/2010*). No minētajām administratīvajām lietām var secināt, ka apstrīdētās normas piemērošana brīvības atņemšanas iestādēs nav vienveidīga, tomēr tas nav pietiekams pamats, lai atzītu šo normu par neatbilstošu Satversmes 96. pantam. Apstrīdētās normas interpretācija un piemērošana administratīvajās tiesās rada pārliecību par tās atbilstību Satversmes 96. pantam.

Ministru kabineta atbildes rakstā sniegtā apstrīdētās normas interpretācija, pretstatā pieteikumā ietvertajai interpretācijai, nodrošina notiesātajai personai Satversmes 96. pantā noteikto pamattiesību aizsardzību augstākā līmenī. Šādā veidā,

atbilstoši Satversmei interpretējot un piemērojot tiesību normas, vienlaikus tiek novērsts pamats apšaubīt apstrīdētās normas konstitucionalitāti.

Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka nav pamata turpināt lietas izskatīšanu un vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam, jo būtībā šī lieta attiecas uz apstrīdētās normas piemērošanu un interpretāciju atbilstoši soda mērķim un jēgai.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2010-52-03 „Par Ministru kabineta 2006. gada 30. maija noteikumu Nr. 423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 44.4. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris